

Høringsuttalelse fra Forum for lese- og skrivestøtte til NOU 2009:18 *Rett til læring*

Om FLSS

Forum for lese- og skrivestøtte (FLSS) ble etablert i 2004 som et uformelt fagforum for personer som arbeider for å motvirke barrierer for personer med lese- og skrivevansker. Forumet ønsker å bidra til å samle og spre erfaringsbasert kunnskap om tiltak som har vist seg å støtte opp under en individuelt tilpasset lese- og skriveutvikling og gi gode resultater i skole, arbeid og fritid. Flere av forumets medlemmer har sitt daglige virke i ulike statlige institusjoner, mens andre har bakgrunn fra private aktører eller brukereorganisasjoner. Dette bidrar til at forumet kan se utfordringer og muligheter i et livslangt perspektiv på tvers av virksomhetsområder, sektorer etc. Mer informasjon om forumet finnes på http://www.statped.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=55260&epslanguage=NO

FLSS hadde gjerne sett at utredningen var tydeligere fokusert på de særlige behov elever med nedsatt funksjonsevne stiller til oppfølging og kvalitet i grunnopplæringen, og at utvalget i sterkere grad hadde drøftet hvordan det kommunale støtteapparatet og det statlige spesialpedagogiske støttesystemet kunne organiseres for å ivareta de største utfordringene blant mangfoldet i elevgruppen. Vi mener at utvalget har valgt en så bred tilnærming at elever med behov for spesialundervisning usynliggjøres, og at behovet for spisskompetanse på det spesialpedagogiske feltet og et sterkt spesialpedagogisk fagmiljø med virke mot grunnopplæringen underslås. Utvalgets forsøk på en alminneliggjøring av særskilte opplæringsbehov medvirker etter vår mening til å tilsløre og nedtone enkelte elevgruppers behov for å bli særlig ivaretatt. Vi viser her til at utvalget selv bekrefter at "... For å sikre en likeverdig opplæring for alle kreves det forskjellsbehandling, ikke lik behandling...". En vellykket forskjellsbehandling forutsetter at tiltak for elever med særskilte opplæringsbehov baseres på kompetanse og erfaring som er samlet i og spres fra spesialpedagogiske fagmiljøer.

Det er uheldig at utvalget er pålagt å fremme forslag til tiltak innenfor dagens ressursrammer. Dette har resultert i forslag fra utvalget om ressursoverføring fra Statped til PPT finansiert ved en kraftig nedbygging og nærmest avvikling av det statlige spesialpedagogiske støttesystemet.

Som en konsekvens av innføringen av en ny kunnskapsreform i grunnopplæringen, med en økt fokus på at opplæringen skal være tilpasset den enkelte elevs evner og forutsetninger, mener vi et riktigere grep ville være å styrke det nasjonale nivået gjennom en styrking av det spesialpedagogiske støttesystemet i tillegg til en styrking av kommunale nivået ved PPT og Oppfølgingstjenesten.

FLSS mener nødvendig kompetanse må forefinnes eller tilføres flere nivåer og aktører. Nærmest eleven står kontaktlærer og evt faglærer. Disse pedagogene må ha grunnleggende kunnskaper om bl.a. lese- og skrivevansker for å avdekke behov for særlig innsats, kunne vurdere og deretter igangsette enkle tiltak som tilpasser opplæringen til den enkelte. Slik kunnskap må tilføres alle pedagoger, dels gjennom lærerutdanningen og dels gjennom etterutdanning. Bredtvet kompetansesenter samarbeider i dag med Høgskolen i Akershus med et etter- og videreutdanningstilbud omkring digitale lære- og hjelpemidler i særskilt tilrettelagt opplæring, og gjennomfører kurs på Språk- og leseveilederutdanningen på ISP ved UiO. Med sin erfaring fra praksisfeltet står Bredtvet særlig godt rustet til å formidle løsninger som har vist seg å fungere i praksis til så vel erfarne som fremtidige pedagoger.

Ut over en grunnleggende kompetanse bør det finnes et nettverk som allmenn- og faglærerne kan kontakte når deres kunnskaper og kompetanse ikke er tilstrekkelige. Her kan ambulerende leseveiledere eller tilgang til lokal kompetanse på digitale hjelpemidler og pedagogisk programvare kan være en ressurs for en skole. Nettverket kan også være lokalisert på den enkelte skole i form av en spesialpedagog eller et spesialpedagogisk team. For små skoler vil dette ikke alltid være særlig realistisk, og det er da nødvendig med en PP-tjeneste som har kompetanse og ressurser til tidlig å fange opp elevbehov og veilede skole og foresatte om aktuelle tiltak og løsninger. Dette krever som vi tidligere har nevnt både generell kompetanse omkring lese- og skrivevansker, som det må forventes at PPT-ansatte besitter, men også spisskompetanse som vi vanskelig kan se til en hver tid kan forefinnes i alle kommuner og PPT.

Ny programvare og IKT-baserte løsninger som kan benyttes for å avhjelpe eller kompensere for lese- og skrivevansker er gjerne for komplekse, eller forandres og skiftes ut for hyppig, til at en kan forvente at den enkelte PPT-ansatte eller det enkelte PPT-kontor til en hver tid skal være oppdatert. Det er behov for et nasjonalt, spisskompetent, spesialpedagogisk kompetansemiljø som kan samle og videreformidle kunnskap om dysleksi og andre språk- og kommunikasjonsvansker og gi veiledning til PPT, OT og praksisfeltet.

For å sikre at tiltak og løsninger skal være i samsvar med den enkelte elevs individuelle forutsetninger og behov er det nødvendig at så vel PPT som aktørene i et statlig spesialpedagogisk støtteapparat har kontakt med praksisfeltet. Det blir da nødvendig for de kommunale og statlige aktørene å balansere innsatsen mellom individ og system.

Forum for lese- og skrivestøtte ønsker å kommentere noen av utvalgets forslag nærmere.

- *PP-tjenesten skal være tettere på barnehager og skoler, og videreutvikle kompetanse på læringsmiljø, problematferd og sammensatte lærevansker.*

FLSS støtter utvalget i at PP-tjenesten bør være tett på barnehager og skoler, men uten at dette går på bekostning av ressurser i Statped-systemet. Den lokale PPT må også ha god kompetanse på tiltak for elever med lese- og skrivevansker. Enkelte kommuner er av en slik størrelse med tilstrekkelige ressurser til at PP-kontoret kan ha kompetanse og ressurser til å ivareta lese- og skrivesvake elever og veilede skolene. En stedvis betydelig turn-over av ansatte i PPT gjør det imidlertid vanskelig å se at et høyt antall PPT-ansatte i en kommune uten videre kan garantere for en stabil oppfølging overfor elever og skoler. Små kommuner vil i mindre grad kunne forutsettes å ha nødvendig kompetanse og ressurser til å kunne ivareta bredden av elever med ulike vansker. I noen grad vil kunnskap om høyfrekvente grupper, som lese- og skrivevansker, være tilstede også på små kontorer. Allikevel vil disse pga begrensede stillingsressurser ha vansker med å gi alle skoler den veiledningen de etterspør og har behov for når behovet er der. Små kontorer kan av flere grunner også ha større vansker med å holde seg faglig oppdatert på alle felt.

- *Det etableres et nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten, underlagt Utdanningsdirektoratet, med faglig tilknytning til et universitet eller høgskole.*
- *Det etableres et femårig kompetanseutviklingsprogram for PP-tjenesten og tjenestens samarbeidspartnere med en økonomisk ramme på ca. 50 mill. kr. pr. år.*

FLSS støtter forslaget om at det opprettes et nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten, men er usikre på om dette bør være et eget senter. Det kan etter vår mening like gjerne inngå som en del av Utdanningsdirektoratets oppgaveportefølje. Et nasjonalt utviklingssenter kan bidra til spredning av kunnskap og kompetanse som kan medvirke til at PP-tjenesten kan gi et likeverdig tilbud til elevene uavhengig av bosted og kommuneøkonomi. Forumet er også positive til utvalgets forslag til kompetanseutviklingsprogram for PPT, og mener et opprettholdt Statped her i betydelig grad kan bidra med fagkompetanse.

Vi understreker at verken nasjonalt utviklingssenter eller kompetanseprogram må tappe ressurser fra Statped, men må etableres med friske midler.

Forumet viser til særmerknaden i kap 16.6.2 der det fremgår at Statped er slanket med 40% de seneste 14 år. Vi stiller oss bak uttalelsen om at *"Begrunnelsen for ikke å slanke Statped ligger i det store behovet for spisskompetanse i sektoren, samt i at sektoren er blitt slanket over flere år allerede."*

FLSS mener Bredtvet kompetansesenter har vist seg som en nasjonal ressurs med spisskompetanse på dysleksi, ASK (alternativ og supplerende kommunikasjon) og andre særskilte språk- og kommunikasjonsvansker som det er viktig å bevare. Bredtvet er i dag en brobygger og formidler mellom UH-sektoren og praksisfeltet. Senteret bidrar også med å samle og spre forskningsresultater og erfaringer fra innen- og utenlandske fagmiljøer, bl.a. om bruk av digitale hjelpe- og læremidler. Også de ressursene Bredtvet rår over har over tid blitt desimert, noe som har medført at senteret ikke rekker ut til alle de i praksisfeltet som etterspør senterets kompetanse og veiledning.

FLSS vil sterkt understreke at Bredtvet kompetansesenter må få bestå med sitt særlige fokusområde og senteret må få tilført tilstrekkelige ressurser til å ivareta arbeidet og dekke behovet. Også Statped Vest og SLV-sentrene har som regionale fagressurser bidratt med kunnskaper og veiledning om lese- og skrivevansker til PPT og praksisfeltet.

- *Statped organiseres i fire samorganiserte og samlokaliserte spesialpedagogiske regionsentre (Sørøst, Vest, Midt og Nord), sammenfallende med helseforetakenes regionsstruktur. Regionsentrene lovfestes.*

Gode lese- og skriveferdigheter er viktig og nødvendig både for den enkeltes rett og mulighet til å delta aktivt i dagens informasjonssamfunn og for å sikre demokratiutviklingen i samfunnet. Tallene i vedlegg 5, side 273, bekrefter at mennesker med lese- og skrivevansker utgjør en stor del av befolkningen. I kapittel 16.3.2 er det foreslått at funksjonene ved Bredtvet kompetansesenter videreføres, men avvikles som egne sentre, og videreføres i regionsentre. Forumet frykter at en slik nedleggelse av senteret med en kraftig reduksjon av spisskompetansen ved Bredtvet kompetansesenter vil innebære en forringelse av tilbudet til elever med dysleksi, spesifikke lese- og skrivevansker, ASK eller språk- og kommunikasjonsvansker som vil ramme de elevene som har det største behovet for spisskompetanse sterkest.

FLSS mener den foreslåtte samlokaliseringen og samordningen i 4 regionsentra, sammen med den betydelige nedbemanningen som det legges opp til, vil gjøre det vanskelig å tilby mer enn en distansert, fragmentert og begrenset faglig støtte til praksisfeltet. Forumet vil understreke at spesialpedagogiske opplæringstilbud bør ivaretas av spesialpedagogisk kompetanse. Vi kan derfor ikke se at behovet for samorganisering og evt samlokalisering med helsesektoren er så betydningsfullt som utvalget antyder.

FLSS ser gjerne at et nasjonalt spesialpedagogisk støttesystem lovfestes, men kan ikke gi støtte til at dette kun skal gjelde eventuelle regionsentra slik forslaget fra utvalget er.

- *Etter at de foreslåtte tidsbegrensede tiltakene er avsluttet, brukes de frigjorte midlene til å styrke PP-tjenesten i kommuner og fylkeskommuner. Partene avtaler nærmere hvordan dette skal skje.*

Evalueringen fra tidligere overføring av 300 stillinger fra Statped til PPT viser ingen vedvarende styrking av PPT. Kun et fåtall Statped-ansatte gikk da over i PP-tjenesten, og det ble dermed ingen ønsket kompetanseoverføring til PPT. Etter at skjermingsperioden var over har også en del kommuner fjernet disse stillingene igjen slik at den midlertidige ressursmessige styrkingen av PP-tjenesten i mange kommuner nå også er falt bort.

- *Retten til spesialundervisning i opplæringsloven § 5-1 erstattes av en rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen.*

FLSS kan ikke se at utvalgets forslag om å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen i tilstrekkelig grad kan ivareta rettsvernet elever med særlige opplæringsbehov har til et tilfredsstillende læringsutbytte og et likeverdig opplæring, og går i mot forslaget. Utvalget innfører her et nytt begrepskonsept som tilslører skillet mellom den ordinære, tilpassede opplæringen og spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp. Det nye konseptet medfører også behov for nye juridiske grensdragninger. En rett til ekstra tilrettelegging basert på et vedtak uten sakkyndig vurdering må etter vår mening evt komme i tillegg til retten til sakkyndig utredning og spesialundervisning for å gi elever som har behov for mindre tilrettelegging eller behov for tidsavgrensede tiltak et styrket rettsvern. Innføring av en rett til slik støtteundervisning kan imidlertid bidra til å stimulere skoleeiere til å sette inn en tidlig innsats, ikke minst i forhold til elever med mindre lese- og skrivevansker. Forumet er derfor positiv til at en slik ordning utredes nærmere.

Forum for lese- og skrivestøtte ber om at det i den videre saksbehandlingen vurderes nøye hvordan et godt opplæringstilbud til elever med dysleksi, andre særskilte språk- og kommunikasjonsvansker eller med behov for ASK best kan ivaretas.

Oslo, 23.11.09

Stein Nørve, Tone Finne, Kari H. A. Letrud og Liv Torhild Ellefsen (sign)
Arbeidsutvalget i Forum for lese- og skrivestøtte